

Tuwanuä, Poli iqu Kolosi pmeqä iquaunqä äqäkqe Yätamakqä kukjuä hiñuiqänjä iquvi

Anä-himqä Kolosi, ii qua Eesiya iu, anä-himqä Epäsäsi iunji, kiñämä hmanji. Poli iqu, qokä-apäkä Jisasi Iqueqä yoqenqä iqi aquvä qänätanquwä iquau, mävuqumuatqä ikqe. Näqñqä-tänjä iqua kjuä tiinjä indqänätqänjä. Poli iqu Epäsäsi iu äpmeqänqani (Wäunjuñqä 19:1-41 hiñuä qundñqä), iqu ämaqä hñqua, anä-himqä im-imä, Goti Iqueqä wäunui, imäkññqä ändowatkqe. Inji qutanjä hñqua, Kolosi iunqä äuminuwi.

Poli iqu, ämaqä hñqua, Kolosi pmeqä iquauqä quuvqä heqiyqeu qui iwimäkätqätanquwinqä, qätä äwiyäqce, quwqä quuvqä heqiyqä, yänänäqñqä iwimäkätñqä, tuwanuä tä äqiyätä äväwqatkqe. “Kraisi Iqu eeqänänjä iunqä nyuänjä-qu etanji, ne anqumä inetmeniçe, Iqunänjqä” ätätä äqäkqe. “Hänaqä huiziqua, Kraisi Ique wimetunquä yätamakqä mäneyqä ipu, kiñä nämä inetma upnä. Ga Kraisi Iquesanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänji imäkkqe. Itanga Kraisi Iqueqä wäunjuä iutanji, Goti Iqu nätmätqä eeqänänji, anqumä itmeniqenqä äwinyätqä. Kraisi Iqu näyaqä yäpä-ñngisa pmetanqçetani, ne qokä-apäkä änyä-hänji

äpmetanä, Iqueqä suqä eeqänänjä iu qänaknä iqä-qune hiatuñqueqä” ätätä äqäkqe.

Poli iqu tuwañuä tä äqiyätä, ämaqä hñquaqui vqanğa, iquaqu tuwañui Kolosi pmeqä iquaunqä äma äukiyi. Ämaqä kiñganänjä iqu, Tikikusi iquvi. Huiziqu, Onesimusi iquvi. Ämaqä iquenyqe, Poli iqu kukñuä kuapanä äqiyitä, Pilimänä iquenyqä ävawqatkqe.

Poli iqu, tuwañuä tquenqä kukñuä ätkqenqä

¹⁻² Nyi Poli, Goti Hanjuwä Iqueqä äwinqä iuta, Kraisi Jisasi Iqu kukñuä awä tuäkiqämqä änändowatqä iqunji. Nyitä, Timoti neyämaqä iqtä, ye tuwañuä tä, yeqä yeyämaqä anä-himqä Kolosi iu äpmeñuwä iquenqä ävawqatque. He Goti Iqueqä ämaqä epu, Iquenyqä quuvqä hämänänä äwiyätqañuwä iquenqä. Goti Hanjuwä neqä Apiqu, qeqä imänqeta anğua etapätä, heqä äwqe hanuä imbu pmetpñqä emäkquä.

Poli iqu, iqua quuvqä eqäkuwinqä, “anğuiqä” ätukqe

³ Ye qäquye henyqä kñuä indqänäta, tääqä ätätayänğanji, Goti neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Kaniqenji, “Anğua iwimäkinyä” ätuätqänue. ⁴⁻⁵ Ii tiinjä etanğiyi. He kukñuä naqä-qakuä we-hunqä-tänä iquesa, nätmatqä anğua hinqi meqä qäukuä yänji äwinqenqä qätä äwikuwinqä, kñuä iqä yänänäqñqä ämepu, Kraisi Jisasi Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, itanğa Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä eeqänänjä iunqä kiinjä enyäminqenqe, ye qätä äwikueetanji,

“Äŋguä iwimäkinyä-qe,” iuta ätuätqäŋue. ⁶ Zä-piikä naqä etä, häukuä äwiqä-pani, kukŋuä äŋguä we-huŋqä-täŋä iqu, qua maŋä eqiyäŋqä-pa, im-imä äwätä, ämaqe suqä äŋguä imäkqäpŋqä iwimäkätqäuä. He kukŋuä iqu änyä qe ämepu, Goti Hanjuwä Iqueqä qeqä imäŋqeuta hiŋgi vqenqe, näqŋqä äŋguänäŋä ämakuwitaŋi, täŋgaŋqe, kukŋuä iqu heyaqä awä iqi, wäuŋuä yqänä imäkätqäuä. ⁷ Goti Iqueä nätmatqä äŋguänäŋä iinqe, he Eaplasia iquesa näqŋqä ae ämakuwi. Iqu wäuŋui, ne imäkätuŋquä iutaŋi inä imäkqä-qu etaŋgi, iquenyqe, kiinjä änenyätqäuä. Iqu yeyaqä aŋi ämetä, heyaqä awä iqinjä, Kraisi Iqueä wäuŋuiŋqe, enyqä miqä itä, äŋguänäŋä imäkätqäuä. ⁸ Tiinjä-pqä inänji. Dŋä Äŋguä Iqu emäkqanŋi, he suqä ämaqeŋqä hiqä qeqä-quuvqä yäpä imda eŋguätŋqä ämakuwä iquenyqe, Eaplasia iqu qäqu, awä äyatkqe.

Poli iqu, Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä ätkqenqä

⁹ Itaŋgi ye heyaqä suqä iuŋqä, näqŋqä änyä qe etayänŋaŋi, ye Goti Hanjuwä Iquenyqä tääqä tii ätqa äpätqäŋue. “Si yätamakqä vqanŋti, ga qu Saqä äkiŋqä iuŋqe, Dŋä Äŋguä Iqu kŋuä indqänqä näqŋqä huitaŋä-huitaŋä vqanŋuti, näqŋqä aañä kuapä-täŋä epiyä.” ¹⁰ Ye tääqä iinjä, he Naqä Iqueqä ämaqä aañä naqä-qakuä iqua eäŋuwä-panä iinjä eäpu, heyaqä suqä eeqäpnäŋä iutaŋi, he Iqueni, yeeqä iwimäkpŋqenqä ätätqäŋue. Ii tiinjä. Wäuŋuä äŋguänäŋä huitaŋä-huitaŋä isua, kuapänä

imäkäpu, hiqä Goti Iquenyqä näqñqä kuapänä ämepiyä iuñi, häukuä witñqä imäkkäpñqe. ¹¹ Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä naqänäñi, he inä ämepu, hanä-iqä eeqänäñi qäyä emeqañguti, yänänäqñqä ätqäupu yeeqänä iqäpñqe. ¹² Heqä heniqu, nätmätqä äñguänäñi, Iqueqä ämaqe mapnuwänqä, we-huñqä iqi näwi äwiñqe, he-pqe inä meqäpñqenqä aanä qäyunänä emäkkqenqe, he Iqueni, “Äñguä inemäkkñiqä” tquäpñqe. ¹³ Hiawiqä iu miqä iqueqä yänänäqñqä iu pmetaunqwa, Goti Iqu anqi inetmetä, Iqueqä Ymeqä Iquenyqä aanä kuapänä äwinyätñqä Iqueqä ämiqä iu äpmuatänaikqe. ¹⁴ Wäunuä, Ymeqä Iqu imäkkqetanji, Goti Hanjuwä Iqu, ne anqi inetmetä, neyaqä suqä quvqä eeqänäñi, huätä ämamäukqe.

*Jisasi Kraisi Iqueqä suqenqätä,
wäunqinqätänji*

¹⁵ Ne Goti Iqueni hinuä mäqunquä itunquä-qe, Iqueqä Ymeqä Jisasi Kraisi Iqu, Goti enqä-panä-qu eä, Iquenyqä näqñqä änätapätqäuä. Iqu Goti Iqueqä Ymeqä Hitmqä eä, nätmätqä eeqänänä Goti Iqu imäkekqä iuqä Ämiqä Naqä Iquvi. ¹⁶ Ymeqä Iqueqä hipa iutanji, Goti Hanjuwä Iqu nätmätqä eeqänäñi imäkkqe. Nätmätqä qäukuä haqä yätu äwiñqetä, qua täu äwiñqetä imäkätä, nätmätqä ne hinuä äqunätunquä itä, hinuä mäqunquä itunquä itä imäkätä, itanqa yoqä naqä-tänä itä, yänänäqñqä-tänä itä, eeqänäñi imäkkqä iuñi, Ymeqä Iqueqä hipaitä imäkätä, Ymeqä Iquenyqänä imäkekqe.

17 Nätmatqä eeqänäni matimäuqänga, Iqu äpmaminqe. Iqu nätmatqä eeqänäni, änguänä ämitä, qäyunä witpnqä iwimäkätqäuä.

18 Nyuänä iqu huiwi ämitnqä-panä iini, Kraisi Iqu, ämaqä Iquenyqä quuvqä heqiyätanguwä iquau Miqä-qu eä. Quuvqä heqiyqä iqua, Iqueqä huiwä enqä-panä-quai. Itanğa hänjä-pmeqe qu Iquesa ämepu äpmejä. Inji, äpäkonäpu anğumä vauqeuni, Iqu ganä ävaukqä-qae, Iqueqä-kiuäni nätmatqä eeqänänjä iuqä Ämiqä-qu äpme.

19 Iini, tiinjnqä ätimäukqe. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä suqetä, Iqueqä hänjä-pmeqetä eeqäpnäni, Iqueqä Ymeqä Iqutä qäpu maeqä, äpakä witätnqä äwiñgqe. 20 Itanğa Kraisi Iqu zä-huätati äunätä, Iqueqä häneqä iokqetani, Goti Iqu mäki qäpu imäkätä, nätmatqä qua iunitä, qäukuä haqä yänjinitä, eeqäpnäni, Iqueqä-kiuä-tänjä qäqiqi inä maitnqä-pqenqä äwiñgqe.

21-22 He-pqe, heqä suqä quvqä dutani, Goti Hanjuwä Iqu-tänjä qäqiqi mäpmeqä, Iquenyqä himä-wiunqä imäkqanğuwä-qe, Kraisi Iqu huiwi ävätä äpäkonğqetani, Iqu-tänjä qäqiqi pmetpnqänä ae etmakqe. Itani, he tänğani, Goti Iqutä äwqä naqä-hnğunä imbu, Iqueä hinuä iqini suqä quvqä hui mimäkqänqä, qanyä jänänänjä pmeqänqä emäkkqe. 23 He kuknuä änguä we-hunqä-täni, qätä äwiyäpu, nätmatqä timäuninğenqä näqnqä ae ämakuwiñqä, knui äpakänä indqänäpu, quuvqä äpakä eqiyäpu, yänänäqnqä tqäupqe, he Iqueqä hinuä iqini, änguä epnuwi. Kuknuä he qätä ae äwikuwä iqu, ämaqä qua täu äpmejuwi, qu qätä inä

äwikuwi. Kuknuä ique awä tqämqenqe, nyi wäunuä iqu ämakqe.

Poli iqu, quuvqä heqiyqä iquau, yätamäqä äwikqenqä

²⁴ Tänganji nyi he yätamäqä hemqä, hanjä-iqä ämetqenqä aquvänä iqä. Hanjä-iqä Kraisi Iqu, ämaqä quuvqä heqiyqä Iqueqä huiwä änyänuwä iu, yätamäqä vätnqä ämakqä-pani, nyi nqä-näuä, nqä huiwä täunji, inä ämetqänä.

²⁵ Nyi ämaqä iinjä iuqä wäunuä-wiyqä-qunä eämä, Goti Iqueqä kuknuä eeqäpnäni, quvaqä hinuä iqisa awä tqumqenqe, Goti Hanjuwä Iqu, kiqä-kiuä yätamäqä heyätqä ätenjikqe.

²⁶⁻²⁷ Kuknuä nyi awä ätätqä tq, ämaqä kinganä äpmaminuwä iutanjä hueqä-himqä äpmaka äpätqänuwä iunqä zä witanji, qu maqñqä eminuwä. Inäqe tänganji, Goti Hanjuwä Iqu, ämaqä, Iqu Iqueqänqänä ätekqä iuqä hinuä iqinji, ätnänäqi timäutqä imäkqanji, qu näqñqä ämetqänä. Kuknuä iqu, aanjä änguänänä eä, ne Israitqä iqunenyä qäyä etanji, huizi iquaunjä-pqe, yätamäqä inä ävätqäuä. Kuknuä zä äwäminqä iqu, ii Kraisi, heyaqä yäpä imä äpmenqä Iquvi. Iquesanji, he nätmatqä änguänänä qeqätqä, henyqä qäukuä yänji näwinyä äwinqä mapñqe, hinuä äqämbu pmetpñqe.

²⁸ Kraisi Iquenyqe, ne ämaqä eeqänänä iunji, awä ätuätunque. Ii imäkätunque, ne neqä knuä indqänqä änguänänä itä, näqñqetänji, qu ämotquetanä, kuknuä yänänäqñqä ätuätunque. Tiinjñqä nenqanjiyi. Qu Kraisi Iquenyqä quuvqä

heqiyqetä, Ique qänaki wivändqetäni, naqä-qakuä heqanḡpi, ne Goti Iqueqä hinuä iqi ätuma uwquatunḡqe. ²⁹ Iinjä timäuquätḡqä diḡqe, nyi yänänäqḡqä Kraisi Iqu inyimäkqetäni, nyi enyqä miqä itmä, wäunuä tnänä itḡqe.

2

¹ Nyi injä itḡqenḡqä etqäqe, he nyinyqä näqḡqä tiinjä mapḡqä änyinḡi. “Poli iqu nenyqätä, ä ämaqä anä-himqä Latisiya iu äpmenuwä iquaunḡqätä, itanḡa ämaqä huizi, ique hinuä mäqunḡquä itqänuwä iquaunḡqätä, ne yätamakqä neyätḡqenḡqe enyqä miqä itä, wäunuä tnänä äyä itqänä.” ² Nyi injä imäkätḡqe, ii he Goti Iqueqä qokä-apäki, eeqäpnä yänänäqḡqä emäkqanḡmdi, hiqä-hiuänḡqä kiinjä enyätä, äwqä naqä-hḡqunä imbu pmetpḡqenḡqä, imäkätḡqe. Itanḡa ämaqä injä iquenä, he Goti Iqueqä kukḡuä zä äwinḡqä iquenyqä, näqḡqä yasämä ämepu, äwqä hanuä inḡqä pmetpḡqä, imäkätḡqe. Kukḡuä zä äwinḡqä iqu, ii Kraisi Iquvi. ³ Näqḡqetä, suqä kḡuä anḡguä iwäsäuqetä, eeqänäni, qa enḡqä-pa Iquenḡi manḡuä ämnä zä witanḡi, Iqunä vquänä.

⁴ Nyi kukḡuä tä etqäqe, ii tiinjḡqe. Ämaqä hḡqu, kukḡuä quanḡä iunḡi, naqä-qakuänä imäkätä etätä, hänaqä hui-mända etma uwqä diḡqä, awä etqä. ⁵ Nyi hesä anä mäpmeqä imä-qe, nyi henyqe kḡui hui mimäuqä, yqänä nyätanḡi äpmenḡqe, ii tiinjḡi. Nyi hesä anä äpmenḡä. Itanḡa he wäunuä qäyunä imäkäpu, Kraisi Iquenyqä quuvqä yänänäqḡqä eqiyätanḡuwä diḡqe, nyi äwqä yeeqä änyinḡi.

Goti Hanjuwä Iqu, he Kraisi Iqutä hänjä anä pmeḡḡqä, emäkkqenqä

⁶ Inji he Kraisi Jisasi Iqueni, hiqä Naqä enqä-panä ae itmakuwä enqe, Iqutä ämuänmbu, tii äpmaka uwqäḡḡqe. ⁷ Zä-hukä yänänäqḡḡqä äunqä-ma iinjä äupu, anji zä quea iuta yänänäqḡḡqä ämätnänqä-pa yänänäqḡḡqä iinjä ätqäupu, kukḡuä awä tqanqä näqḡḡqä ämetqänuwä iunji, quuvqä yänänäqḡḡqä eqiyäpu, itanqa eqä-häki manqä änyätä, äqutumäwa äpäwiqä-panä iinji, Goti Ique, “änqḡḡqä” kuapanä tquäḡḡqe.

⁸ Suqä quvqä tiinjä timäuwä diḡḡqä wimasipu! Ämaqä hḡqua näqḡḡqä eäpnä, iquauqä kukḡui quati maeqä etanqi, quanqä tqanquwä iquauḡi, qätä äwiyäpu qänaki äwivändquwi, guä enqä-pa pmetpnuwi. Ämaqä iinjä iqua, iquauqä kḡuä imḡi, Kraisi Iquesa mämeqä ipu, suqä kaqä-kawäka imiḡuwä iutä, nätmätqä qua täutanä iunqätä, näqḡḡqe inä ämapu awä ätätqänä. ⁹ He näqḡḡqä äyuwä. Kraisi Iqu huiwi ne änyänqu-panä änyäqäqe, Goti Iqueqä suqetä, Iqueqä hänjä-pmeqetäni, eeqäpnä Iqutäni, eqä-häkä manqä änyänqä-pa, Iqueni manqä iinjä änyä. ¹⁰ Iqu iinjä eä, nätmätqä huitanä-huitanä eeqänänä yänänäqḡḡqä-tänä iquau Miqä-que. Inji he Iqutä ämuänmbiyitani, he-pqe manqä iinjä enyätanquti, nätmätqä naqä-qakuä hḡquenyqä äwa miqä ipḡqe. ¹¹ He Iqutä ämuänänqanqḡḡwitanji, tiinjä-pqe inä emäkkqe. Suqä yäuä iqu, hiqä äwqä imḡi, äpakä mäwiqä yätḡḡqänä, huätä ätäwikqe. Iqu iinjä emäkätä,

suqä qokä iquauqä huiwä häuä ktänqä enqä-panji, naqä-qakuä emäkkqe. Israitqä iquauqä suqä qokä iquauqä huiwä häuä ktäuqe, ktqenä etanji, Kraisi Iqu häue, neyaqä äwqä yäpä imnji, ktäunä. ¹² He asnä änyä ti ämepu, Kraisi Iqutä anä equmäknganquwänggani, Goti Hanjuwä Iqu henji, Iqutä qua anä eptekqe. Itanğa Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä yänänäqñqeta, Kraisi Ique anji ävauqumuatkqenqä, he quuvqä eqiyäpu, asnä ämeqanquwängga, he Kraisi Iqutä, qua buta anji anä evauqumuatkqe. ¹³ Suqä yäüä iqu, heyaqä äwqä yäpä imnji, huätä matuwängqä etanqgä iutanji, he suqä quvqä huitanä-huitanä imäkäpu, pizqä enqä-panä witanquwänggani, Goti Hanjuwä Iqu, neyaqä suqä quvqä eeqäpnäni, huätä ämamäukqetani, Kraisi Iqutä hänä anä pmepñqä emäkkqe. ¹⁴ Pipa, neqä suqä quvqenqä äqänänqä, ne kukñuä mänetätñqä iqu, qäpu hiätñqänä, huätä ämamäutä, Kraisi Iqueqä zä-huätatä iu ae äuekkqe. ¹⁵ Iqu dnä iquauqä yänänäqñqetä, huizi iquauqä yänänäqñqetäni, hma imäkkqe. Zä-huätatä iunji, ämaqä eeqänäni, Iqu yänänäqñqä eeqänäni, ae ämäwqätäukqä qumbñqä diñqä, ämotquakkqe.

He qua täutanä kñuitä, suqetä, qänaknä miqä pambu!

¹⁶ Iiñiqe, suqä buayätä eqätä nqenqätä, hiunji naqängga Goti Iqueä yoqenqä aquvä qänäqäsqenqätä, qanüä manä pmeqanğa aquvä qänäqäsqenqätä, Sämbatqä hiunji hapä pmeqä timäuqanğanqätäni, ämaqä

hŋqu, “He kukŋuä-suqä duŋi, qäyunä miqä iqäuä. Iiŋä-iinŋä imäkqanŋpiyä” etqäqe, hiŋuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. ¹⁷ Suqä iinŋä iqua, ii nätmatqä qänaknda timäuniqä diŋqä ktqä enqä-paniyi. Inŋäqe nätmatqä aanŋä naqä-qakuänäŋi, Kraisi Iquesa meqä eä. ¹⁸ Ämaqä, “He mändi äkittqänäpu, ynaunjqä iquauqä yoqe haqeqä mamäuqäpnjqä” etquwä iquauŋi, hiŋuinä äqunäpu, qänaknä miqä pa iqäpnä. Ii he Goti Iquesaŋi, nätmatqä anŋuänäŋi mämeqä ipnuwänjqä emäkpnä. Ämaqä ii ätätqänjuwä iqua, qu wätqä enqä-pa äqunäpiyiŋqä, kukŋuä kuapänä ätäpu, kŋui suqä qua täuŋiŋqänä indqämbu, “Ne näqŋqä-tänuneyqä” kŋuä indqänäpu imäkätqänä. ¹⁹ Itanŋa qu Kraisi neyaqä Nyuänŋä Iqutäŋi, naqä-hŋqunä mamuänŋänjqä itqänä. Nyuänŋä Iqu, ne quuvqä eqiyäunquä Ique. Nyuänŋä iqu, huiwiu ämitŋqä-pa, Kraisi neqä Nyuänŋä Iqu, Goti Hanjuwä Iqueqä äwiŋqä duta, ne naqä-hŋqunä hiätatunquä hatŋä änaquqotäuä, itanŋa naqä imänatunquä ämäneyätä, yänänäqŋqä inemäkätŋqä Iquvi.

²⁰ He Kraisi Iqutä anä äpäkonäpu, qua täutanŋä kŋuitä, suqetä, mändi ae äkittqäkuwi. Iiŋä etanŋi, he ämaqä qua täutanŋä iqua enqä-panuenä maeqä epiyi, suqä tiinŋä iquauŋi, qänaknä miqä pambu! ²¹ “He nätmatqä iunji, a mämiqä pambu! Nätmatqä näŋiŋi, maŋqä pambu! Nätmatqä täqinji, mitmaqŋqä pambu!” ²² Suqä iqua ätquwi, nätmatqä iinŋä iqua äpakä mäwiqä, qui maqänä imäkmbnä. Suqä iqua,

ämaqä iquauqä kñuä indqänqä iutanä imäkäpu, “Tu qänaknä ipiyä” tñnä. ²³ Ämaqä suqä iinjä imäkätqänjuwä iqua, Goti Hanjuwä Iquenyqä yäpä iqi ipu, quwqä-quwä äkittqänäpu, quwqä huiwä iunji, hanjä-iqä ämetqänjuwinqä motquapñqä, i imäkätqänjuwi. Injqe, ämaqä hñqua kñuä tiinjä indqänätqänjuwi, “Suqä iinjä iqua, aanjä jänänäñiqä.” Injqe ne suqä iinjä iqua qänaknä iqä-säpi, suqä yäuä neqä äwqä yäpä imä äwinqä iunji, huätä mämamäuqä, yqänä witäniyi.

3

Krais iqu, hiqä hñjä-pmeqä naqä-qakuä iutanjä Qakuä-quvi

¹ Injqe, Goti Hanjuwä Iqu Krais ique anqumä ävauqumuatätäqänqani, he änyä-hñjä ae äyä emäkkqe. Iinjñqe, he kñui, nätmatqä äki, Iqu ämitä qäukuä yänji äpmeñqä iunqänä, witätñqä äyuwä. Iqu yänñji, Kaniqueqä hipa ämuangisa äpme. ² He kñui, nätmatqä qua täutanjä äki-äkinqä maiyqä pa iquä. Qäukuä haqä yätutanñqänä eyquätñqänänji. ³ He Krais iqutä anä äpäkonjuwä-qae, heqä hñjä-pmeqe, Krais iqutä zä witanji, ga he Goti iqutä ämuänñjä. ⁴ Krais iqu, hiqä hñjä-pmeqä naqä-qakuä iutanjä Qakuä-quvi. Iqu anji äquvepätä, yoqä naqä motqueqetä, ätnänäqi timäuqanqani, he-pqe asänä iinjä timäupnuwi.

Ämaqä, Goti Hanjuwä Iqu änyä-hñjä ae iwimäkkqä iquauqä suqenqä

⁵ Iinjçe, heqä qeqä-quuvqä imñi, nätmatqä qua täutanä iunqä indqänäñuwi, anğumä aquvä mämaqiyqänqä huätä hämänänä vquatämäupu. Nyi ii etqe, suqä quvqä tiinjä iquaunqä etqä. Suqä huiwä yanä-inqä Goti Iqu änätapkqe, tuwä äväpu, huitanä-huitanä imäkäkiqenqätä, suqä kiyä mätqä eeqänänä imäkqenqätä, suqä quvqä iqu, huiwä iqueqä äwiñqä du imäkqenqätä, suqä hinuä aowä qñqä iqenqätä, etqä. Suqä hinuä aowä qñqe, ii goti quanğä iu qonjä woktäuqä enqä-panjä asänänä. ⁶ Ämaqä, suqä iquau äpakänä imäkqä äumitpqä iquaunji, Goti Iqu äkasuwä ätuätä, kimanji, hanjä-iqä vänqiyä. ⁷ Kınğanänä, suqä quvqä iqua imäkätqänuwä iquaunji, he-pqe inä äyä imäkmiñuwi. ⁸ İnäçe tängganji, he suqä tiinjä tqua-pqe, gquä yäuä enqä-pa, hämänänä bi äquvätämäupu, anği mimipñqänqä änyinği. Suqä himä qui maqänä mimäkqänqä, manjä yänänäqñqä ätäpu mäkänqä miqänqä, ämaqä hñque mändi kittqiyqñqä, manjutani kukñuä quvqä tqänqä. ⁹⁻¹⁰ Heqä quuvqä anä eqiyätqänuwä iquaunji, kukñuä quanği mätquä pambu. I tiinjä etanği etqä. He gquä yäue bi äquvätämäupu, änyä-hänjä ämipñguwä-panji, qua täutanä suqä quvqä eeqänänä, hämänänä ävquatämäupu, änyä-hänjä ae äyä ekuwi. İnä eqanğuwitani, Goti Hanjuwä Iqu henji, Iqueqä-kiauä enqä-pa emäkätä, hea ique-iqenji, näqñqä kuapanä etapätqäuä. ¹¹ Ne ämaqä iinjä ae eanä, asänänä äyä äpmeñu. İnä etanği, ne kñuä tiinji, mindqänqä pa yatunque. “Ämaqä Grikä iquatä,

Israitqä iquatäni, huitañä-huitañiqä. Ämaqä qokä iquauqä huiwä häuä ktänqä iquatä, häuä maktänqä iquatäni, huitañä-huitañiqä. Kukñuä huitañä-huitañä tqä iqua, huitañä-huitañiqä. Ämaqä qäuqä imdanä iquatä, anä äñguä iqisanä iquatäni, huitañä-huitañiqä. Wäunüä-wiyqä hinñinqä iquatä, ämaqä wäunui quwqenä ämipu pmeqä iquatäni, huitañä-huitañiqä.” Ne kui-kui e etanqqä-qe, Kraisi Iqu eequneqä yäpä tängisa äpmeñqe, ne kñui Iquenyqänä indqänquatuñque.

Suqä ämaqeunqä wiñqe, suqä huiziunji ämäwqätäunä

¹² Goti Hanjuwä Iqu, he Iqueqänä pmetpñqä atäunüä ae etetä, henyqä aanä kuapänä äwinyätqäuä. Iñinqe, he änyä häñä iñä ae imänquwitani, tiñä imäqäpñqe. Suqä ämaqeunqä huäqä eunqä iqutä, äñguä iwimäkqä iqutä, mäñdi äkittqänäpu qeiqi pmeqä iqutä, hanä-iqä ämepu äwqä hanüä iñqä pmeqä iqutä, iquau imäqäpñqe. ¹³ Hesañä hñqu, “Nyi ämaqä äti iquesa äwqä hanä-iqä ämenänä” ätqäqe, qäyä etanquti, kätä-känqua iñä iqueä suqä quwqenqä hui imäutä, äwqä hanüä imäknätñqe. Naqä Iqu-pqe heyaqä suqä quwqenqä hui imäutä, äwqä hanüä ae äyä imäkñgqe. Itanqa he-pqe, suqä asä iñji imäqäpñqänänji. ¹⁴ Suqä iñä iqua e etanqqä-qe, suqä ämaqeunqä äwiñqä iqu ämäwqätäuä. Suqä äwiñqä iqu, suqä äñguä huiziquatä guä äqänä, ämaqä quuvqä heqiyqä iquauñi naqä-hñqunä pmetpñqä iwimäkquänä.

15 Hinuiqänäni Goti Iqu, he naqä-hnqunä epu, äwqä hanuä imbu pmetpnqänä ae äyä etekqe. Kraisi Iqueqä äwqä hanuä inqe, heyaqä qeqä-quuvqä imä qäyä pmetätñqänä, hinuinä qunqanqpu. Itanqa Goti Iqueni, nätmätqä eeqänäñinqe, “änquiqä” tquäpnqe. 16 Kraisi Iqueä kukñui, hiqä qeqä-quuvqä imñi, meanqä manquä emnätätñqe, tiinä imäqäpnqe. He näqnqä äñguänäni, Kraisi Iqueqä kukñuä iuta ämepu, quuvqä heqiyqä iquau näqnqä mapñqänä yasämä ämotquepu, suqä äñguänäñinä imäqäpnqä ämotquepu, apqä huitañä-huitañä ätäpu, näqnqä-vqäpnqe. He apqe, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iu äqänänqetä, apqä Goti Iqueqä yoqä hageqä ämamäupu ätätqäñuwitä, itanqa apqä huizi iquatä ätäpiyänqani, hiqä äwqä imñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä yeeqä ipu tqäpnqe. 17 He kukñuä ätäpiyä iu, wäunüä ipiyä iu, nätmätqä äki-äkitanä imäkpñqe, Naqä Jisasi Iqueqä yoqä ämenuwä iutani, qäyunä imäqanqpu. Iinä imäkäpiyänqani, Goti Hanjuwä Apiqueni, Jisasi Iquesa, “änquiqä” ätuäpu, imäqanqpu.

Poli iqu imbquauni, äänä pmeqenqä näqnqä äwikqenqä

18 Apäkä iuenä, hiqä qokä iquauni, yäpä iqi vqanqpu. Suqä iini, Naqä Iqueqä hinuä iqini, jänänäñiyi. 19 Qokä iquenä, he heqä apäkä iuauni, quvqä mitqueqä pa ipu, iuaunqe kiinä enqunätñqänäñi.

20 Ymeqä isuenä, hiqä hinaqä-hinuñua nätmätqä äki-äkitanä, “imäkpüyä” etquwi,

hŋgisa miqä, qänaknä ipu imäkqäpŋqe. Iiŋä imäkqanŋppqe, Naqä Iqu yeeqä naqänänjä iquänä. ²¹ Kanunuenä, hiqä ymeqä isuauqä quuvqä heqiyqe, qui iwimäkqänqä, nätmatqä hmbinyqä jänjänä ätuäpu, enyqä miwimäkqä pambu.

Poli iqu, wäunüä-wiyqä iquautä, wäunüä kanunüautä, ätukqenqä

²² Wäunüä-wiyqä iquenä, hiqä ämeyqä iqua nätmatqä äki-äkitanji, “imäkpiyä” etquwi, hŋgisa miqä, qänaknä ipu imäkqäpŋqe. Iqua iqi enuwi, yeeqä iwimäkqänqänä wäunüä äŋgui inŋanä imäkäpu, ä iqi hma enuwi, wäunüi iqi äquvatemä, enyqä mäwqä pambu. He Naqä Iquenyqä zä ipu, hea ique-iquenji, knüi naqä-hŋqunä ämepu, wäunüi äŋgüänänjä imäkqanŋpu. ²³ He wäunüä eeqäpnänjä imäkäpiyä iunji, knüi, “Nyi wäunüi ämaqeu wiyqunä manä, Naqä Ique wiyqunjqä” indqänäpu, enyqä miqä äŋgüänänjä imäkqäpŋqe. ²⁴ He Naqä Iquesa nätmatqä äŋgüänänji, hiqä ätnä äwiŋqe, ämapnuwä diŋqe, näqŋqä ae ämakuwi. Nätmatqä ii, Iqueqä qokä-apäkä iquaunqä, näwi iwäsäumäkekqe. Kraisi Iqu, hiqä Ämeyqä naqä-qakuä-qu etanŋi, he Iqueqä wäunüä-wiyqä enjä. ²⁵ Ämaqä hŋqu, suqä quvqä imäkqä äumitätqe, iqu kimanji, hanjä-iqä menä. Goti Iqu ämaqeuqä suqä iunji, asänä Iwäsäuqä Iquvi.

4

¹ Ämaqä ämiqä iquenä, heqä Ämeyqä Iqu

qäukuä yäni äpmeŋqenqä kŋuä indqänäpu, heqä wäunüä heyqä iquauŋi, suqä äŋguitä, jänänitä, motqueqäpŋqe.

Suqä tääqä tqä iqueni, a yänänäqŋqä qätätanŋpu

² He suqä tääqä tqä iqueni, a yänänäqŋqä qätätanŋpu. Inä imäkäpiyänŋani, kŋui äŋguänä indqänäpu, hea ique-iqueni, Goti Hanjuwä Ique, “äŋguiqä” tquanŋpu. ³ He tääqä ätäpiyänŋani, nenyqä-pqä inä, tii timäutŋqä tqäpŋqe. Inŋi Goti Iqu hänaqä imäuanayqanŋuti, ne Kraisi Iqueqä kukŋui, ämaqä du awä tquatunŋqe. Kukŋuä iqu, hiŋuiqänä zä äwämiŋqe, ätnänäqi ae ätimäuqe. Nyi kukŋuä ique awä tqanŋqenqä, guä äkiqiyenjikuwä äpmejä. ⁴ Tääqe, tiŋä-pqenqä inä tqanŋpu. Nyi kukŋuä awi, qu näqŋqä ätnänäqinyä mapŋqenqä, qäyunänä tqumqä diŋqäuä.

⁵ He ämaqä, Kraisi Iquenyqä quuvqä mae-qiyqä itqänuwä iquatä, anä äpmapiyänŋani, hiunŋi qäyunänä iqu hiŋginä päwqenŋqe, he kŋuä qeiqinyä indqänäpu, suqä jänänäŋi inŋganä motqueqanŋpu. ⁶ He ämaqeu kukŋuä ätuäpiyänŋani, qeiqinyä ätuäpu, kŋui äŋguänä indqänäpiyä iuta, kukŋuä äwinyä iqä tquäpŋqe. Inŋi qu yatŋqä eyqanŋppänŋani, he kima qäyunä tquäpŋqe.

Poli iqu, ämaqä hŋquau, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” ätukqenqä

⁷ Tikikusi iqu, neqä neyämaqä-qu eä, Naqä Iqueqä wäunŋui mäwquatämäuqä, nesä anä imäkätunŋquä ique. Ne iquenyqe, kuapänä

änenyätqäuä. Nyi täqi änä-änä pmetanqenqe, iqu awä hetänä. ⁸ Iqu ne eequne täqi, änä-änä äpmenqenqe awä etätä, itanga heqä qeqä-quuvqä yäpä imñi yänänäqñqä emäkätñqenqe, nyi iqueni henyqä ändowatqä. ⁹ Iqutäñi, ämaqä hesañä Onesimusi, ne mänävquatämäuqä itñqä iqu, anä quvepinyä. Iqu-pqe neqä neyämaqä-qu eä, iquenyqe kuapänä änenyätñqä ique. Iquaqu nätmätqä eeqänñä täqi ätimäutñqenqe, awä hesinyä.

¹⁰ Aritakusi guä anä äpmenueä iqu, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etqi. Itanga Makä, Banäpasi iqueqä kätänguequ-pqe, inä etqi. Makä iquenyqe, nyi he awä ae etkqe. Iqu iqi ätimäuqäqe, he iquenyñqä yeeqä ipu itmeqäpñqä. ¹¹ Itanga Jisasi, iqueqä yoqä huizi, “Jastusiuä” ätätqäñuwä iqu-pqe, inä etqi. Ämaqä Israitqä iutanñi, ämaqä tquanä, Goti Iqunä miqeunqä awä-tqä iunñi, yätamäkkä änyiyäpu, äwqä-qeiqi nyätätmqä inyimäkätqäñuwä iquayi.

¹² Ämaqä hesañä Eaplassi, Jisasi Kraisi Iqueqä wäunüä imäkkä iqu-pqe, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” inä etqi. Iqu hea ique-iqueni, henyqä tääqe, iqueqä qeqä-quuvqä imda ätätä, Goti Iqu yätamäkkä eyätñqä, yatñqä ävätqäuä. Inñi he Kraisi Iquenyqä quuvqe, mänvquatämäuqä danä, a yänänäqñqä äqätpu, Goti Iqueqä suqenqätä, äwinqenqätä, näqñqä änguänñä ämepu, yänänäqñqä tqäutpñqä ätätqäuä. ¹³ Iqu yätamäkkä eyätä, quuvqä heqiyqä anä-himqä Latisiya pmeqä iquautä, itanga Helapolisi

pmeqä iquautä vätŋqe, wäunui dnä huqä itqätanġi äqunmä awä etqä.

¹⁴ Lukä, duuta ne iquenyŋqä kuapä änenyätŋqä iqtä, Demasi iqtä iquaqu, “Henyqä hui mimäuqä iqueä” inä etqinyä.

¹⁵ Neqä neyämaqä anä-himqä Latisiya iu äpmeŋuwä iquautä, apäkä Nimbaisä, itanġa quuvqä heqiyqä iyyqä anä iu aquvä äqänäqisätqanuwä iquaunġi, he “Poli iqu henyqä hui mimäuqä iqiyä” jipŋqä änyinġi.

¹⁶ He tuwanuä tqü a qäpu ätäupiyyi, quuvqä heqiyqä Latisiya iu äpmeŋuwä iquau vqanġpi, iqua-pqe a inä täupŋqe. Itanġa tuwanuä huizi, nyi Latisiya pmeqä iquaunqä äqiyqäqä iqu, iqua henyqä tnämäuqanġpi, he-pqe a inä täupnä.

¹⁷ He Akipusi iquenġi, “Si Naqä Iqu wäunüä äktapkqe, anġuanä ämitnä imäkätnä, qäpnä imäkmävä” tapu.

¹⁸ Nyi Poli iqunä, “Henyqä hui mimäuqä iqänä” etätmä, nqä hipaitä tuwanuä hiqŋqä imäkkä. Täŋganġi nyi guä yqänä äqiyänmä pmeŋqä täŋqe, he nyinyqä kŋuä indqanġanġpu. Inġi Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqeuta hiŋġi etapquä.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2021-07-12

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 5 May 2021

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac